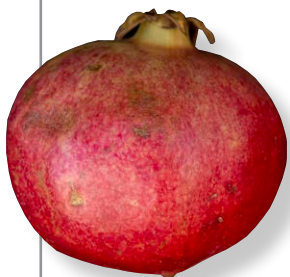

Illustrationerna i färg på uppslaget är gjorda av Marie Widén. De återfinns också i boken *Fruktlexikon*, skriven av Lennart Engstrand och Marie Widén.

(Den förenklade bilden av en blomma, med pilar, har illustrerats av Bioresurs.)

Granatäpple är ett exempel på en enkel arillusfrukt. Fruktens skal har bildats från fruktämnet och det röda fruktköttet, som omger fröna, är utväxter från fröna, så kallad arillus. Varje frö har alltså sitt eget fruktkött!

En av många ananasblommor

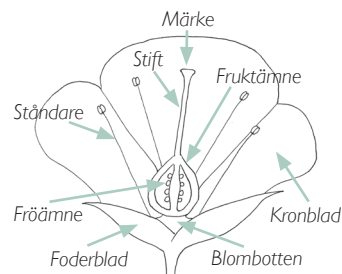

Ananas är en sammansatt, falsk frukt som bildats av många blommor på en gemensam blomställningsaxel. Frukten består av en mängd delfrukter som växt samman och den inre, tråga delen av ananasen är blomställningsaxeln. De tre bilderna föreställer en enskild blomma, en blomställningsaxel med blommor och den färdiga frukten, delad på ena sidan.

Dissekera en frukt!

I maj kan man hitta blommor som senare utvecklas till exempelvis äpplen, päron, vinbär, krusbär, jordgubbar och hallon. Plocka in några av dessa till klassrummet och införskaffa även färdiga frukter av olika slag. Låt eleverna dissekera blommor och frukter och fundera över hur de olika frukterna uppkommit.

Pistillen i en blomma består av tre delar: fruktämne, stift och märke. Fruktämnet innehåller ett eller flera fröämnen. När fröämnena befruktats utvecklas de till frön och fruktämnet tillväxer. (Fruktämne heter på engelska ovary – vilket på svenska betyder äggstock.)

Hur utvecklas frukten?

Vad i blomman som utgör huvuddelen av det vi senare kallar frukt varierar. När fruktämnet i pistillen utvecklas till själva frukten kallas den för en "äkta frukt". När andra blomdelar, inte enbart pistillens fruktämne, utgör en viktig del av frukten kallas den för "skenfrukt" eller "falsk frukt". Både äkta och falska frukter kan vara enkla eller sammansatta, det vill säga härstamma från en eller flera pistiller.

Kärnfria frukter då?

Partenokarpa frukter kallas frukter som bildas trots att blomman inte befruktas. De skulle sannolikt inte överleva i naturen men bevaras genom odling eftersom de är kärnfria. Odlad banan, ananas, vindruvor och vissa citrusfrukter är några exempel. Dessa förökas med sticklingar eller genom ympning.

Citron är en specialform av ett bär: det yttre skiktet av fruktväggen (exokarpet) är läderartat och saftfyllda trådar från det inre skiktet (endokarpet) bildar fruktköttet.

Jordgubben är en sammansatt, falsk frukt: blombotten är uppsväld och på ytan har varje pistill utvecklat till en nötkl frukt.

Plommon är ett exempel på en enkel stenfrukt. Fruktkötet och skalet utgör de två yttre delarna av fruktämnets vägg medan fruktämnets inre vägg bildar den yttersta, hårda delen av kärnan, som i sin tur innehåller fröet.

Tips! Titta även på andra uppslag i läsårskalendern, där äpple, tomat och ärtfrukt visas i genomskärning.

Svarta vinbär,
blommor och
omogen frukt

Maj 2021

Måndag   Tisdag   Onsdag   torsdag   Fredag   Lördag   **Söndag**

v. 17	26	27	28	29	30	Valborg 1 Första maj 	Filip, Filippa 2
v. 18	John, Jane 3	Monika, Mona 4	Gotthard, Erhard 5	Marit, Rita 6	Carina, Carita 7	Åke 8	Reidar, Reidun 9
v. 19	Esbjöm, Styrbjöm 10	Märta, Märit 11	Charlotta, Lotta 12	Limn, Linnea 13 Kristi Himmelfärdsdag	Halvard, Halvar 14	Sofia, Sonja 15	Ronald, Ronny 16
v. 20	Rebecka, Ruben 17	Erik 18 Fascinerande växters dag	Maj, Majken 19	Carola, Karolina 20	Konstantin, Conny 21	Hemming, Henning 22 Biologiska mångfaldens dag Pingstafton 	Desideria, Desirée 23 Pingstdagen
v. 21	Ivan, Vanja 24 Annandag pingst	Urban 25	Vilhelmina, Vilma 26	Beda, Blenda 27	Ingeborg, Borghild 28	Yvonne, Jeanette 29	Vera, Veronika 30
v. 22	Petronella, Pernilla 31				Veterandagen 	Mors dag	

Leta efter strukturer

Fruktämnet består av en eller flera karpeller. Hos den färdiga frukten är dessa ofta hårt sammanpressade men ibland kan man se en viss gräns mellan dem, om de är flera. Skär itu några frukter och försök räkna karpellerna. Gurka har vanligtvis tre, liksom banan och passionsfrukt, medan papaya har fem. Se även uppslagen för september och oktober, där karpellerna hos äpple och tomat markerats.

Fruktväggen består av tre lager: endokarp, mesokarp och exokarp (inifrån och ut). Om alla tre är hårda och torra kallas frukten för nöt. Om exokarpen är läderartad och de övriga två lagren saftiga kallas frukten för bär. Om endokarpet är hårt och torrt kallas frukten för stenfrukt. Ibland finns det ett saftigt bihang till fröna, en utväxt från fröfästet eller fröväggen, som kallas arillus.

Några olika slags frukter

- Bär: gurka, kiwi, paprika, banan, vindruva
- Stenfrukt: nektarin, mango, mandel, valnöt
- Äppelfrukt: äpple, päron, rönnbär
- Nöt: solros, hassel
- Arillusfrukt: granatäpple, passionsfrukt
- Sammansatt frukt: hallon, fikon

Hos hallonet sväller blombotten upp (syns ej på bilden) och på den bildar varje pistill en liten stenfrukt. De sammansatta stenfrukterna lossnar från blombotten vid mognad.

